

INLEIDING

Recente albums van Roger Waters en David Gilmour verhullen niet dat de wereld van Pink Floyd in een fase van terugkijken is aanbeland. Waters' nieuwe concertreeks *Us+Them* bestaat voor driekwart uit Pink Floyd-nummers en Gilmours optredens ter promotie van *Rattle That Lock* zijn bij tijd en wijle een replica van Pink Floyds laatste tournee van 1994 en de twee concerten van 2016 in het historische amfitheater van Pompeii komen evenmin zomaar uit de lucht vallen. Maar eerlijk gezegd, geef ze eens ongelijk. Het oeuvre van de band is grotendeels het resultaat van beider samenwerking. Pink Floyd is sinds het verschijnen van de eerste single *Arnold Layne* in het voorjaar van 1967 een vaste waarde in de popgeschiedenis.

Onder leiding van oprichter Syd Barrett maakt – dan nog *The* – Pink Floyd nog in 1967 de oversteek naar Nederland. Eerst, in april, voor het playbacken van de debuutsingle voor het televisieprogramma Fanclub. Later dat jaar geeft de band een publiek optreden in Nederland. Plaats van handeling is de wat onwerkelijke encenering van het tijdelijke Ahoy' complex op de Heliport nabij het Rotterdamse station Hofplein. Het zal Barretts eerste en laatste concert in Nederland blijken.

Zijn vertrek en de komst van David Gilmour betekent een nieuwe start voor de band en het begin van een lange reeks concerten in Nederland en België. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor Cyriel van den Hemel. Samen met John Seine laat hij Pink Floyd in 1968 en 1969 uit Engeland overkomen voor hoofdstedelijke optredens in Paradiso, Fantasio en Lijn 3, uitputtende tournees langs provincieplaatsen als Weesp, Apeldoorn, Heesch, Vlissingen en Bussum, en welluidende festivals als *Holiness Kitschgarden For The Liberation Of Love And Peace In Colours* in Den Haag en *Flight To Lowlands Paradise* in Utrecht.

Tijdens latere interviews kijken de bandleden met weemoed terug op die periode. *“The Dutch audiences were always great when we were here in Holland in the late sixties and early seventies. This was our home from home,”* vertelt Waters het publiek tijdens een concert in 2007. De warme band tussen Pink Floyd en Nederland legt de basis voor jaren van het naspeuren van de precieze verrichtingen van de band hier te lande. Verslag van dat onderzoek doe ik in een uitgave van het *fanzine* Echoes dat in 1991 van start gaat, en – met Robert Haagsma – in het boek *Pink Floyd In De Polder* dat in 2007 bij Aprilis verschijnt.

Daar waar ik in de veronderstelling leef dat het boek nieuwe onthullingen op gaat leveren, heeft vijftien jaar aan onderzoek voorafgaand aan *Polder* klaarblijkelijk alle concerten boven water gekregen. Daarmee lijkt het boek een periode af te sluiten. Natuurlijk, de leden zullen in de jaren die volgen nog wel een concert of wat aan het verhaal van Pink Floyd en Nederland toevoegen, maar dat zal het dan ook wel zijn, zo denk ik. Nuchtere feiten zijn één ding, de verhalen die feiten inkleuren, zijn uiteindelijk waar het om draait in het verhaal van Pink Floyd in de lage landen. En die blijven zich ook na 2007 in ruime mate aandienen. Een bijzondere ontmoeting tussen Roger Waters en – dan nog – prinselijk paar Willem-Alexander en Máxima tijdens een uitvoering van *The Wall* in Arnhem, maar vooral veel feiten en *petite histoire* uit de beginjaren.

Zo komt er meer achtergrond en inzicht in de vergeten VPRO-opname van het concert in Paradiso in augustus 1969. Nu is pas duidelijk dat hiermee bij wijze van afspraak tussen de omroep en – bij monde van Van den Hemel – de band de basis wordt gelegd voor de registratie van de historische uitvoering van *The Massed Gadgets Of Auximenes; More Furious Madness From Pink Floyd* – beter bekend als *The Man and The Journey* – een maand later in het Amsterdamse Concertgebouw. Als in 2016 de box set *The Early Years 1965-1972* verschijnt waarin beide concerten terug te vinden zijn, en er ook nog eens unieke dia's – in kleur nog wel – boven water komen van het optreden in het Concertgebouw uit 1969 én het optreden in Ahoy' in 1971, lijkt er geen weg terug en ontstaat het idee voor een vervolg op *Pink Floyd In De Polder*.

Kleurenfoto's van concerten in 1968 in het Belgische dorpje Ertvelde en de Provadya?-avond in De Doelen in Rotterdam worden teruggevonden, maar ook uniek beeldmateriaal van concerten in Paradiso, Flight To Lowlands Paradise en het Amsterdam Rock Circus. En vooral veel nieuwe verhalen. Van het concert in het Brabantse Heesch en dat in het pas geopende Rotterdamse Sportpaleis Ahoy' tot aan vele vruchteloze pogingen om Pink Floyd op te laten treden in plaatsen als Leeuwarden, Breda en Helmond. Een opnieuw intensieve periode van aanvullend onderzoek, schrijven en schrappen volgt.

Of het hiermee dan allemaal gezegd en geschreven is? Ik vrees van niet. Die poster van Ahoy' uit 1971 die op die krantenfoto staat (pg. 158) moet toch te vinden zijn. En wat is er waar van dat al zo lang rondzingend verhaal dat Pink Floyd begin mei 1968 als voorprogramma van The Ike & Tina Turner Revue een concert geeft op de Showboat in Zandijk? O, en Roger Waters speelt in 2018 meermaals in de Ziggo Dome in Amsterdam. Afijn, u voelt 'm al.

Charles Beterams
Barendrecht, september 2017

Tijdens een kort bezoek aan Gent in het begin van 1967 ontmoet Syd Barrett de ondernemende Vlissingse bouwkundestudent en concertpromotor in spe Cyriel van den Hemel. Van den Hemel bedient zich op visitekaartjes van de naam Cyril om het voor Engelsen wat gemakkelijker te maken. Barrett weet hem zover te krijgen om voor The Pink Floyd een aantal concerten in Nederland te gaan regelen. Dat blijkt gemakkelijker gezegd dan gedaan. Podia voor experimentele popmuziek zijn in Nederland, maar zeker in de omgeving van Vlissingen, uiterst schaars. De weinige Nederlandse 'progressieve' groepen genieten meestal slechts een lokale bekendheid en de internationale tegenhangers komen hoogst zelden over voor concerten. In een periode waarin de allesoverheersende invloed van Merseybeat bands als The Beatles, Gerry & The Pacemakers, The Searchers en The Hollies op de internationale popcultuur langzaam maar zeker begint af te nemen, is er in Nederland nog geen gezonde voedingsbodem voor experimentele muziek. De jongerenmarkt hier te lande wordt nog altijd gedomineerd door beatmuziek.

Studio Bellevue, Amsterdam
29 april 1967

foto NICO VAN DER STAM /
© MARIA AUSTRIA INSTITUUT

Een beatavond is in Nederland anno 1967 doorgaans weinig meer dan een dansavond met livemuziek. Sommige van die bands, waaronder Q65, Livin' Blues, Cuby & The Blizzards en Group 1850, zijn afkomstig uit de uitgebreide artiestenstal van Paul Acket. Nog veel vaker zijn het lokale beroemdheden, die trouw buitenlandse voorbeelden imiteren en zich zo een vaste plek in een bepaalde zaal weten te verwerven. Acket heeft anno 1967 een flinke vinger in de pap als impresario én als uitgever van belangrijke en met hoge oplagecijfers toonaangevende muziekbladen Tuney Tunes – later omgedoopt tot Popfoto – en Muziek Expres. Midden jaren zeventig verkoopt hij beide titels aan VNU, waarna hij terugkeert bij zijn eerste liefde jazz, en het North Sea Jazz Festival opricht. Hitweek is voor Acket niet meer dan de spreekwoordelijke luis in de pels. Sterker, het wordt hoogstens voor Acket's karretje gespannen als dat zo uitkomt bij de promotie van 'een nieuwe belangrijke beatsensatie' uit Engeland.

In Engeland meldt het gezaghebbende poptijdschrift Melody Maker op 20 mei 1967 dat The Pink Floyd naar Nederland komt voor twee concerten. Het brengt daarmee een bericht de wereld in dat nog lang tot misverstanden zal leiden. De concerten vinden namelijk niet plaats. In het artikel noemt Melody Maker zaterdag 10 juni als datum voor het bezoek. Aangezien The Pink Floyd op diezelfde dag een concert in Lowestoft geeft, wordt de datum aangepast en komt het bezoek op zondag 11 juni te staan. Deze datum duikt voor het eerst op in het boek Pink Floyd van auteur Rick Sanders uit 1976. Sanders baseert zich voor de concertdata in zijn boek op Bernard White. De Barrett-adept en uitgever van het in de jaren zeventig fameuze Syd Barrett fanzine Terrapin heeft begin jaren zeventig inzage in dagboeknotities van Nick Mason. Het bij gebrek aan beter geruime tijd als toonaangevend bekend

Kijk naar

Eerste act

- 1845: Nijp
- 1850: Journaal
- 1855: STEK-acties, eveneens om 1856 en 2014
- 1900: „Faschik” met Nellie (Diederik, John „King Size” Russell, The Pink Floyd, George Kap, Manfred Mann, The Kinks, De Eilhemansatie, David the Red, Sea Singer en de combo Tony Delle)
- 2000: Journaal
- 2020: „N i s t i j v e n d” met v.a. Boulevard des Grewel, Margee Day en Slet's Moving
- 2130: „R a w h i d e” is terug!
- 2200: Mithering van Kwaa!
- 2200: Laatste Mies en scène
- 2330: Journaal

de stad staat men daar wat minder voor open, zo ondervindt de band al snel. Daar heeft de band slechts enige bekendheid dankzij die ene hit *Arnold Layne* en op basis daarvan wordt de band geregeld gevraagd voor optredens. De vergoeding die de band vraagt en krijgt is intussen gegroeid tot enkele honderden ponden. Dat neemt niet weg dat de lucratieve optredens buiten Londen geregeld uitdraaien op teleurstellende ervaringen. Tijdens de beatavonden in het land wil het publiek de hits van de dag horen en daarop dansen. Het is een verwachtingspatroon dat, om een eufemisme te gebruiken, niet spoort met de ambities van de band in het algemeen en bandleider Syd Barrett in het bijzonder. *Arnold Layne* wordt slechts zelden ten gehore gebracht. De band beschouwt het uitbrengen van singles eigenlijk als iets minderwaardigs; een noodzakelijk kwaad om op de radio te komen en naamsbekendheid op te bouwen. In mei is er een nieuwe mijlpaal. De band treedt zelfstandig op in de Queen Elizabeth Hall aan de Thames in Londen. De naam voor het evenement is *Games For May*. De groep is daarnaast te zien in het BBC televisieprogramma *Look Of The Week*, waarin *Astronomy Domine* en *Pow R Toc H* live worden gespeeld en Waters en Barrett door een met stomheid geslagen Hans Keller worden geïnterviewd.

je eigenlijk alle tijd en ruimte. Omdat Paradiso zo ontzettend donker was, bleef ik binnen de kortste keren achter een snoer hangen, waardoor Wrights Farfisa-orgel uitviel. Dat probleem werd echter al snel opgelost zodat de toetsenist weer aan de gang kon. Verderop in het concert was het nog een keer raak. Doordat de stroboscopen draaiden kon ik haast niets zien toen ik achter het podium langsliep en weer ergens achter bleef haken. Ditmaal viel niet alleen een gedeelte van het geluid uit, maar tot overmaat van ramp ook nog de lichtshow. Gelukkig was er een roadie in de buurt die het zaakje weer snel aansloot.” De gevolgen voor Van Houten blijven beperkt. “Gek genoeg maakte niemand er echt een probleem van. Het publiek zeker niet, want dat was apestoned. Ik kreeg zelfs later nog Nick Masons drumsticks, dus erg zal het wel niet geweest zijn.”¹⁶

De eerste concerten in Nederland en zeker die in Amsterdam maken niet alleen indruk op het publiek. De leden van Pink Floyd blijken ze jaren later ook niet vergeten te zijn. “Wat ons hier meteen opviel en beviel was diezelfde ontspannen sfeer als bij ons in Londen in de UFO-club, waar we in het begin veel speelden,” aldus Rick Wright tijdens een interview in 1996 naar aanleiding van zijn soloalbum *Broken China*. “Ook traden we hier soms

wel drie keer op een dag op. Stond de promotor tegen het einde van het eerste concert met honderd pond te wapperen als teken dat we ons moesten opmaken voor een volgende concert. Het meest helder voor ogen staat me onze vuurdoop in Paradiso. Omdat Roger toen begon te goochelen met een paar van die geïmproviseerde kabels en een geweldige opdoffer kreeg omdat ze verkeerd waren aangesloten.”¹⁷

Uit een verslag van het Utrechts Nieuwsblad blijkt dat het vertrek van Syd Barrett, die vier maanden eerder ontslagen is, nog niet alom bekend is. “Tot tweemaal toe is een optreden van de Pink Floyd op het laatste moment niet doorgegaan. Maar op Hemelvaartsdag voor een afgeladen Paradiso in Amsterdam, konden ze eindelijk bewijzen wat ze waard zijn. De belangrijkste man bleek Syd Barrett te zijn, die niet alleen componeert, maar ook een virtuoos gitarist is en die Pink Floyd het direct herkenbare vocale geluid bezorgt. De lichtshow bestond niet zoals bij de Soft Machine uit vloeistofdiaprojecties, maar uit een knipperlichtinstallatie waarmee geraffineerde truukjes werden uitgehaald zoals een zwaailicht waarmee in een stikdonkere ruimte, razendsnel van kleur verschietende drumstokjes en een lichtgevende basdrum [tevoorschijn werden getoverd].”¹⁸

Olympisch Stadion, Amsterdam
22 mei 1972

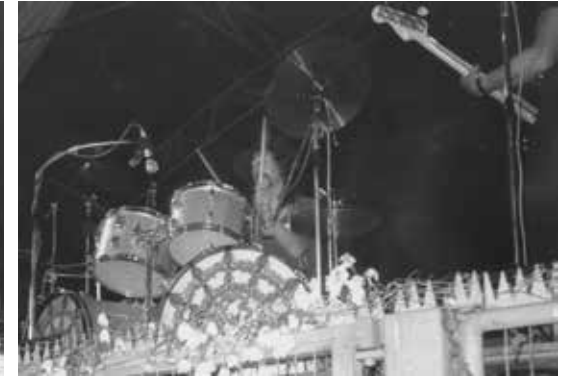
foto's HENK DE JONGE

is. Het zonovergoten Olympisch Stadion is amper voor een kwart gevuld. Donovan maakt aan het begin van de middag de verwachtingen meer dan waar en dat terwijl zijn aangekondigde begeleidingsband nergens te bekennen is. Het concert van Gene Clark wordt afgelast. Het voormalige Byrds-lid mag vanwege een belastingschuld de Verenigde Staten niet verlaten. CCC Inc. zorgt als enige Nederlandse groep voor een degelijk optreden. Buddy Miles treedt aan zonder Santana. Hij zorgt echter met een uitvoering van Changes, als herinnering aan zijn periode met Jimi Hendrix, voor een klinkend einde van zijn show.

Rond een uur of negen is het aan Pink Floyd om het festival op een passende wijze af te sluiten. De groep is op de Eerste Pinksterdag overgekomen uit Engeland voor enkele shows. Een overdekt optreden in Berlijn, een openluchtconcert in Germersheim en het concert in Amsterdam. Omdat er voor een algemeen festivalpubliek gespeeld wordt en de speelduur beperkt is, kiest de band voor een traditionele set waarin *The Dark Side Of The Moon* ontbreekt. In de recensies in de bladen en in de kranten wordt daar overigens niet bij stilgestaan. De journalisten hebben sowieso veel meer oog voor de sfeer van het festival, dan voor wat het muzikaal te bieden heeft.

“Pink Floyd bakte er opnieuw een mooie draak van een show van,” zo stelt Barend Toet in Muziekrant OOR. “De ruimtelijke en andere effecten waren weer uitstekend uitgekend en gaven die liefhebbers evenveel reden tot verrukking als de tegenstanders stof tot kotsen. Toen een van hun audio-theatrale meesterwerkjes hele batterijen rookpotten en vuurpijlen bleek te bevatten, maakte de groep van hun optreden een circus, waarbij je van de ene onverwachte gebeurtenis in de andere verzeild raakt. Dus toch nog. Luchtvervuiling tot kunst verheffen, dat gebeurt tenslotte niet overal. Overigens moet erbij gezegd worden dat je wel om de groep kunt lachen, maar dat hun muzikale vakmanschap en gevoel voor theater vast staat. De Floyd was het onbetwiste hoogtepunt van een festival dat pas laat allure

kreeg.”¹⁵ Ook De Tijd is danig onder de indruk van de versmelting van beeld en geluid bij de groep. “Hun als vanouds indrukwekkend show, waar het geluid weer van overal in het rond op je af zweefde of raasde, de coherentie met het lichtenwerk, de ontbrandende Bengaalse vuren, de op een apocalyptisch moment boven het stadion zwevende vuurpijlen, dat alles vulde je met aan astraal besef als had de Floyd de maan, de sterren, en de langsknipperende vliegtuigen ook zelf ter plekke aangebracht.”¹⁶

Frans van Assendelft spreekt met David Gilmour en Richard Wright voorafgaand aan het concert. In het interview werpt de Aloha-journalist beide bandleden de wat voorspelbare keuzes en de lange pauzes tussen de nummers voor de voeten. “Je moet ons nemen zoals we zijn, maar ik verzeker je dat alles een grote verrassing voor je wordt,”¹⁷ antwoordt David Gilmour.

Richard Wright wil daar nog wel wat aan toevoegen. “We spelen nu naast *Atom Heart Mother*, waarvan David en Roger de vocalen doen en wat eigenlijk als live-performance veel fijner speelt dan met koor en orkest, ook twee nummers van *Meddle*. Oudere nummers van ons hebben we herzien. De intro's zijn soms veranderd en het stuk duurt meestal niet langer dan vijftien minuten.”¹⁸

Gilmour is vervolgens niet te beroerd om wat nieuwigheden te demonstreren. “Met een beetje trots laat hij me één van hun drie nieuwe lichttorens zien, die hydraulies kunnen worden bewogen. Eén zo'n licht-unit telt vierentwintig schijnwerpers,”¹⁹ Naast de laatste uitvoering ooit van *Atom Heart Mother* en de twee genoemde nummers van *Meddle*, *One Of These Days* en *Echoes*, wordt *Careful With That Axe, Eugene* gespeeld. Als toegift is er een uitvoering

collectie DANILO STEFFANINA

Stadion Feyenoord, Rotterdam
14 juni 1988

collectie KEES NIJPELS

Pink Floyd hervat in januari 1988 zijn wereldtournee. Die brengt de band voor het eerst in anderhalf decennium naar Australië en Japan. In die periode wordt ook bekendgemaakt dat de groep in juni naar Nederland zal komen voor een optreden in het Feyenoord stadion in Rotterdam. Op 6 februari begint de voorverkoop. De belangstelling voor kaartjes blijkt enorm te zijn. “De rijen belangstellenden voor het concert dat de al wat bejaarde popgroep Pink Floyd op 14 juni in de Rotterdamse Kuip geeft, waren zaterdag, op de eerste verkoopdag, zo groot dat er meteen een extra concert is afgesproken. Al om negen uur ’s ochtends groeiden de belangstellenden de verkoopadressen boven het hoofd. Kaarten voor het extra concert op 13 juni zijn in de loop van de zaterdag nog naar de verkoopadressen gebracht. In de loop van vandaag zijn ook kaarten te krijgen bij alle VVV’s in het land.”⁵ Leon Ramakers van Mojo meldt in het Algemeen Dagblad: “Het concert van Pink Floyd wordt het grootste popspektakel dat ooit in ons land te zien is geweest. Het podium is zo gigantisch dat daarvoor een speciale overkapping moet worden geconstrueerd.”⁶ En daarmee is niets teveel gezegd. Niet alleen het publiek kijkt reikhalzend uit naar het concert, ook de inmiddels volwassen geworden bootlegindustrie is druk bezig met voorbereidingen, zoals blijkt wanneer er begin maart een professionele illegale organisatie wordt opgerold in Delft en Roosendaal. “De vangst in Roosendaal was ongekend groot. En in Delft lagen de hoezen voor de bootlegs voor het Pink Floyd-concert dat in juni in ons land gehouden wordt, al klaar,”⁷ aldus woordvoerder George Knops van de auteursrechtenvereniging Buma/Stemra.

Als Pink Floyd na een tweede Amerikaanse tournee begin juni in Europa arriveert, is Rotterdam – na een concert in het Franse Nantes – de tweede halte. Pink Floyd krijgt van de gemeente toestemming om tot twaalf uur ’s nachts door te gaan, zodat het concert pas om negen uur hoeft te beginnen. Op deze manier komt de show van Pink Floyd, vooral in visueel opzicht, optimaal uit de verf. Terwijl quadrafonische geluidjes door de speakers klinken, vliegen er bij wijze van opening twee ro(n)kende replica’s van Spitfire straaljagers over het Rotterdamse stadion. De vliegtuigjes worden bestuurd door twee piloten die Mason en Gilmour hebben leren kennen tijdens hun eigen vlieglessen. Het geluid van de vliegtuigmotoren wordt overgenomen en vormt een intro voor het openingsnummer *Shine On You Crazy Diamond*. Wat volgt is een selectie uit *A Momentary Lapse Of Reason* met *Learning To Fly*, *Yet Another Movie* en *Round And Around*. Vanwege de tijdslimiet wordt er bij enkele concerten van de tour gesneden in de eerste helft. Hierdoor vervallen bijvoorbeeld in Rotterdam de nummers *A New Machine Part 1*, *Terminal Frost* en *A New Machine Part 2*. In plaats daarvan gaat het concert verder met *Sorrow* en *The Dogs Of War*. *On The Turning Away* is het slotakkoord van het eerste deel. Fans van groepen met zulk een historie als Pink Floyd komen zelden naar de concerten om hoofdzakelijk

Stadion Feyenoord, Rotterdam
14 juni 1988

foto's KEES NIJPELS

nieuw werk te horen. Het publiek van Pink Floyd is daar geen uitzondering op. Niet iedereen is naar de Kuip gekomen om zoveel materiaal te horen van *A Momentary Lapse Of Reason*. “Voor de pauze viel er muzikaal nog niet veel te genieten. De stukken van de elpee *A Momentary Lapse Of Reason*, de enige plaat van Pink Floyd zonder Roger Waters, werden tijdens het eerste van de twee vrijwel uitverkochte concerten in het Stadion Feyenoord lauw ontvangen. Op sterk oud werk als *Shine On You Crazy Diamond* na leek het eerste deel niet meer dan een opwarmertje voor het echte karwei.”⁸

Kort na tien is het eindelijk zo goed als donker en kan het hoofdgerecht van de avond opgediend worden. Pink Floyd trekt al bij aanvang alle registers open met *One Of These Days*, dat het ook als toegift uitstekend zou doen. Uitgerekend tijdens dit nummer wordt er – wat misplaatst – een gigantisch opblaasbaar varken door het stadion getakeld. Uitgerekend van *Animals*, de plaat waarop de krulstaart zo prominent staat afgebeeld, wordt geen nummer gespeeld. Een visueel icoon verliest zo zijn glans maar het publiek maakt daar niet om. Het zal overigens het oudste nummer zijn dat Pink Floyd tijdens het concert speelt, want wat volgt is een selectie uit *The Dark Side Of The Moon* en *Wish You Were Here*, te beginnen met *Time*. Van de vele visuele effecten is het vooral de spectaculaire lichtshow, met een hoofdrol voor lasers en licht, die het concert draagt. Centraal punt tijdens het concert is een rond scherm. Het is een even eenvoudig als doeltreffend decorstuk waarop bij